

DREPTURILE OMULUI DE CREAȚIE

THE RIGHT OF CREATIVE MAN

VALERIU ȚURCAN,

profesor interimar, doctor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

TATIANA COMENDANT,

conferențiar universitar, doctor,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

The autor classified the laws for legislative protection, the access to cultural-artistic values, the national-cultural patrimony, access to qualified information about the national artistic output, the access to the cultural-artistic values of other countries,

special vocational and cultural artistic training, the support of young talented people, the artistic debut, the ensureance of a fair minimum for stimulating the artistic domains, the maintenance of ethnic minorities' cultures, the multicultural actions that promote the national cultural diversity, gender or religious, the promotion and protection of well known personalities, distinguished on the national and international arena, the representation through an impresario or an artistic agency, association in organizations of creative workers.

The remuneraration for creative work according to the autor's rights and the adopted acts, the labour rights, acquiring material and financial, technical means necessary for the creative process with the assistance of sponsors and patrons of arts, obtaining fiscal facilities for upkeeping an artist's workshop, bringing into the country personal works of art, created nohile taking part in different cultural events held abroad and taking out of the country personal works of art in accordance with the adequately granted permit, being exempted from paying state and custom duties, transferring by inheritance created intellectual property, the appreciation of an autor's contribution to the creation of the national and international cultural patrimony through state prizes and grants, state orders, medals, titles, diplomas, life allowances, diferent forms of international appreciation.

Problema drepturilor omului în domeniul culturii necesită o abordare competentă, ce ar porni de la specificul necesităților omului de creație. Privind la ea din optica mediului cultural-artistic putem distinge din start următoarele drepturi de care necesită omul de creație cum ar fi dreptul la:

1. Protejare legislativă:

- Legislația în domeniul culturii și artelor cu caracter stimulatîv față de valorile general recunoscute și restrictivă față de kitci și plagiat.

2. Accesul la valorile cultural-artistice, patrimoniul cultural național:

- Protejarea rețelei instituțiilor de stat în domeniul cultural-artistic;
- Subvenționarea abonamentelor teatrale, filarmonice, muzeale, editoriale etc. pentru elevi, studenți, locuitori ai satelor, militari, grupe sociale defavorizate (bătrîni, pensionari, orfani, copii cu deficiențe, spitalizați, deținuți etc.);
- Crearea colecțiilor de stat muzeale;
- Crearea colecțiilor de stat a instrumentelor muzicale pentru tineri interpreți.

3. Accesul la informație calificată despre produsul artistic național:

- Susținerea editării a 1(unei) reviste de specialitate în domeniile artistice.

4. Accesul la valorile cultural-artistice ale altor țări:

- Susținerea editării unei reviste de traduceri.

5. Învățămîntul vocațional și cultural artistic de specialitate:

- Susținerea bugetară a învățămîntului artistic de culturalizare (cercuri, studiouri);
- Susținerea bugetară a învățămîntului artistic vocațional din școlile de arte (muzică, artă teatrală, arte plastice);
- Susținerea bugetară a învățămîntului artistic liceal de specialitate;
- Susținerea bugetară a învățămîntului artistic universitar și postuniversitar.

6. Susținerea tinerilor talente și a debutului artistic:

- Crearea unui fond de susținere a copiilor talentați;
- Acordarea burselor nominale pentru tinere talente;
- Acordarea facilităților de arendă a sălilor de concert și spectacol pentru programe și spectacole de debut.

7. Asigurarea unui minim echitabil de stimulare a tuturor domeniilor artistice:

- Organizarea și finanțarea cel puțin a 1(unui) festival anual de rang național pe profilul fiecărui gen artistic pentru amatori și a 1(unui) festival anual de rang național pentru profesioniști;
- Organizarea și finanțarea unei tabere de artă anuale pe fiecare gen artistic pentru elevi și studenți;
- Organizarea și finanțarea unei tabere de artă anuale pe fiecare gen artistic pentru profesioniști;
- Organizarea și finanțarea cîte a unui concurs anual pentru autori și pentru interpreți pe fiecare gen artistic;
- Subvenționarea de stat a unui fond anual de achiziții a operelor de artă pentru utilități publice.

8. Susținerea culturilor minorităților etnice:

- Elaborarea unui program național de susținere a culturilor etnice minoritare;
- Susținerea manifestărilor artistice internaționale ale culturilor minoritare.

9. Susținerea acțiunilor multiculturale, ce promovează diversitatea culturală națională, gender sau religioasă.

10. Promovarea și protejarea personalităților artistice notorii, afirmate pe plan național și internațional:

- Includerea programelor artistice în acțiunile de promovare a imaginii Republicii Moldova peste hotare, a zilelor culturii, târgurilor internaționale, alte acțiuni;
- Acordarea facilităților de arendă a sălilor de spectacol pentru jubilee artistice;
- Susținerea artiștilor, oamenilor de cultură în participarea lor la festivaluri, foruri internaționale peste hotare.

11. Reprezentarea prin impresar sau agenție artistică:

- Reprezentarea în relații oficiale de către o persoană fizică sau juridică delegată;
- Semnarea contractelor în numele artistului fără ca ele să fie în detrimentul acestuia.

12. Asocierea în organizații ale oamenilor de creație:

- Dreptul de a delega reprezentarea sa unei organizații obștești, uniunii artiștilor constituită pe bresle sau ligi, care pot avea subdiviziuni în baza speciimentelor de gen, lingvistice, etc.;
- Crearea organizațiilor oamenilor de creație în baza reprezentării persoanelor și nu a instituțiilor angajatoare ale artiștilor;
- Reprezentarea artistului în cadrul acestor organizații prin cererea și votul său direct, cel atribuit conducătorului ales al organizației în situații determinate prin statutul organizației sau prin procură.

13. Remunerarea pentru activitatea de creație în conformitate cu drepturile de autor și conexe, a drepturilor muncii.

14. Obținerea mijloacelor tehnice, materiale, financiare ș.a. necesare procesului de creație prin susținerea sponsorilor și mecenajilor.

15. Obținerea facilităților fiscale pentru întreținerea atelierului de creație.

16. Introducerea în țară a operelor de artă personale, create la diferite manifestări culturale, desfășurate peste hotare și scoaterea din țară a creațiilor personale în temeiul autorizației acordate corespunzător, fiind scutit de achitarea taxelor de stat, plata taxelor vamale.

17. Transmiterea prin moștenire a proprietății intelectuale create.

18. Aprecierea aportului său crearea patrimoniului cultural național și general-uman prin intermediul Premiilor de Stat, Burselor de Stat, ordinelor de stat, medaliilor, titlurilor, diplomelor, indemnizațiilor viagere, prin diverse forme de apreciere internațională, etc.

Drepturile omului capătă tot mai mult un caracter praxiologic. Ele au depășit aspectul declarativ și impun un mod practic de abordare. Ele devin nu doar un obiect de studiu al stării în diverse state, comunități, dar impun aplicarea mecanismelor organizatorice, stimulative (legislative, executive, instituționale, educaționale, financiare), ce asigură respectarea lor. Drepturile omului au devenit deja un sistem de indicatori, ce permite controlul respectării lor. Dar acești indicatori pot deveni nu doar un sistem de testare postfactum, ci și un sistem de indicatori de planificare. Considerăm că asigurarea drepturilor oamenilor de creație oferă șansa de depășire a mecanismului de finanțare instituțională și de creare în baza drepturilor a articolelor de finanțare bugetară. Astfel, drepturile oamenilor de creație pot deveni baza elaborării planului financiar al ministerului culturii.

Problemele drepturilor omului în domeniul culturii sunt destul de vaste și nu se limitează doar

la aspectele nominalizate mai sus. Ele necesită o studiere profundă. Planul Național de acțiuni în domeniul drepturilor omului, aprobat prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.415-XV din 24 octombrie 2003 (au trecut șapte ani deja), în Partea IV „Acțiuni în domeniul promovării drepturilor omului” Capitolul 1. În domeniul educației cu privire la drepturile omului la p.6 prevede „inițierea unor cercetări în problemele educației cu privire la drepturile omului, inclusiv a tezelor de masterat și de doctorat”.